

Eicha – Lamentations, Jewish Philosophy or Both?

- 37 Who is he that saith, and it cometh to pass, when the Lord commandeth it not: לֹא מִי זֶה אָמַר וְתָהִי אֶל-גִּי לֹא צָוָה: .
- 38 Out of the mouth of the Most High proceedeth not evil and good: לֹא מִפִּי עֲלִיּוֹן לֹא תֵצֵא הָרָעוֹת וְהַטּוֹב.
- 39 Wherefore doth a living man complain, a strong man because of his sins {S}: לָטָה מֵה-יִתְאוּבֹן אָדָם חָזִי גָבֵר עַל-(הַטָּאוּ) חֲטָאָיו: {ס}

א. השגחה פרטית -- Divine Providence

1. ברכות, ה:א -- אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו
2. ברכות לג: ב -- ואמר רבי חנינא: הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, שנאמר "ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה" (דברים י', יב)
3. שמות א:כ

- 16 and he said: 'When ye do the office of a midwife to the Hebrew women, ye shall look upon the birthstool: if it be a son, then ye shall kill him; but if it be a daughter, then she shall live.' טז וַיֹּאמֶר, בְּיַלְדֶּכֶן אֶת-הָעִבְרִיּוֹת, וַיִּרְאוּן, עַל-הָאֲבָנִים: אִם-בֶּן הוּא וְהַמִּיתֶן אֹתוֹ, וְאִם-בֵּית הוּא וְחָיָה.
- 20 And God dealt well with the midwives; and the people multiplied, and waxed very mighty. כ וַיַּיְטֵב אֱלֹקִים, לַמְיֻלָּדוֹת; וַיִּרְבַּה הָעָם וַיַּעֲצְמוּ, מְאֹד.
4. מדרש רבה א:טז . . . "וירב העם", לקיים מה שנאמר (איכה ג) מי זה אמר ותהי ה' לא צוה, אם פרעה צוה להרוג את הזכרים, מה הועיל בגזרתו ה' לא צוה, אלא וירב העם ויעצמו מאד
 5. רש"י איכה ג:לז -- מפי עליון וגו' - ואם באתי לומר לא מידו באה אלי הרעה הזאת מקרה היא שהיה לי, אין זאת, כי אם בין רעות בין טובות מי זה אמר ותהי אם ה' לא צוה ומפיו לא תצא הן רעה הן טובה אבל מה יש להתאונן אדם חי גבר על חטאיו כל איש ואיש יתאונן על חטאיו כי הם המביאים עליו הרעה¹

ב. בחירה חפשי Free Will

1. רמב"ם הל' תשובה ה:ב -- אל יעבור במחשבתך דבר זה שאומרים טפשי אומה"ע ורוב גולמי בני ישראל שהקב"ה גוזר על האדם מתחלת ברייתו להיות צדיק או רשע, אין הדבר כן אלא כל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה רבינו או רשע כירבעם או חכם או סכל או רחמן או אכזרי או כילי או שוע וכן שאר כל הדעות, ואין לו מי שיכפהו ולא גוזר עליו ולא מי שמושכו לאחד משני הדרכים אלא הוא מעצמו ומדעתו נוטה לאי זו דרך שירצה, הוא שירמיהו אמר מפי עליון לא תצא הרעות והטוב, כלומר אין הבורא גוזר על האדם להיות טוב ולא להיות רע, וכיון שכן הוא נמצא זה החוטא הוא הפסיד את עצמו, ולפיכך ראוי לו לברכות ולקונן על חטאיו ועל מה שעשה לנפשו וגמלה רעה, הוא שכתוב אחריו מה יתאונן אדם חי וגו', והזר ואמר הואיל ורשותנו בידינו ומדעתנו עשינו כל הרעות ראוי לנו לחזור בתשובה ולעזוב רשענו שהרשות עתה בידינו הוא שכתוב אחריו נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה וגו'.

¹ עיין ספר חסידים סיף לג

2. הוספה ברש"י איכה ג:לו [מפי עליון לא תצא אמר רבי יוחנן מיום שאמר הקב"ה (דברים ל') ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב וגו' לא יצא רעה וטובה מפיו אלא הרעה באה מאליה לעושה רע והטוב לעושה טוב לפיכך מה יתאונן למה יתרעם האדם אם לא על חטאיו

3. לפי רש"י והרמב"ם, - מי גָה אָמַר וְתָהי אֶד-ני לֹא צָנָה?

- Can man say something and cause it to happen if god has not commanded it!?[e.g., This destruction was predetermined its not man's fault]

לפי רי"ד, - מי גָה אָמַר וְתָהי אֶד-ני לֹא צָנָה!

Who caused this [the destruction to happen]? God didn't command/predetermine it!

ג. כלו טוב -- God is Good

1. רס"ג איכה ג:לה - "והטוב - כי אם הטוב"

<p>אָרְעָא, וּבְעִירוֹ דְבָעֵי לְסַגְרוּ טַיְבָא בְּעֵלְמָא כִּן הַרְגוּם פּוּם קוּדְשָׁא נִפְקָא: [לט] מַה כְּמוֹן יִשְׁכַּח אָנֶשׁ דִּיחֻוב עַל יוֹמֵי חַיָּהּ, גִּבְרָא רְשִׁיעָא עַל חֻובָהּ: [מ] נְבִלוּשׁ אֹרְחָנָא וְנִבְקָר, וְנִתּוּב בְּתוּבָתָא קָדָם יְיָ: [סא] נְטוּל לְבַבְנָא בְּרִיר, וְנִרְמֵי חֲטוּף וְגִזְלָן כִּן בעולם מפי קדוש יוצאת. [לט] מהו המטות? שימצא אדם חוטא"י על ימי חייו, אדם רשע על חטאיו. [מ] נחפשה דרכנו ונחקרה, ונשוב בתשובה לפני ה', [סא] נשא לבבנו בטהרה, ונשליך חמס וגזל מדינו"י, "כלומר: מה טעם ימצא האדם חוטא, ודין שהוא חי", ועין לאיכ"ר: "אמר רב הונא: יעמד בניכור וידה על חטאיו ואל יחאוני". וראה בראשית לו כו: "מה בצע", ובתרגום שם: "מה מטות". 14 ע"י רש"י.</p>	<p>וְלוֹ לְסַרְכָּא אָנֶשׁ מְסָבִין בְּמַצוֹתֶיהָ, אֶפְשָׁר דְּכִן יִקְדָּם יְיָ לֹא יִתְגַּלִּי: [לו] כִּן הוּא אִינֶשׁ דְּאָמַר וְהוּהּ בִּישְׁתָּא סַתְעַבְדָּא בְּעֵלְמָא, אֱלֹהֵי כִּן בְּגִלְל דְּעַבְדוּ מַה דְּלֹא אֶתְפְּקְדוּ כִּן פּוּקָא דִּי: [לה] מִפִּי אֱלֹהָא לֹא תִפּוֹק בִּישְׁתָּא, אֱלֹהֵי עַל בְּרַת קְלָא דְּכִסְיָא בְּגִין חֲטוּפִין דְּאֶתְמַלְיָא [לו] לעות אדם עני בריכו, היחכן שלפני ה' לא ננלה. [לו] מי הוא האיש שאמר והיתה הרעה נעשית בעולם, אלא מפני שעשו מה שלא נצטור מפי ה' יי, [לה] מפי האל לא תצא רעה, אלא שהכח קול רומזת על החמס שמלאה הארץ, ובזמן שירצה לגזור טובה 11 מפרש שהרעה באה על העושה דבר בניגוד לרצון ה' (עדה ירושלים). 12 מפרש מה יתאונן כמו מה ייתנהו"י (מלשון יהו"י). 13 ייג: "דיחוב" כלומר: שהטב בחשובה תהיה לו רוב טובה (עדה ירושלים). ועין גאולת הגז שנדחק לפרש:</p>
---	---

37 Who is the man who has spoken and an evil thing had been done in the world, unless because they did that which they were not commanded by the mouth of the LORD?

38 From the mouth of God Most High there does not issue evil, rather by the hint of a whisper, because of the violence with which the land is filled. But when he desires to decree good in the world it issues from the holy mouth.

39 What profit shall a man find who sins all the days of his life; a wicked man for his sins?

פיסוק הטעמים - שיש טיפחא המפסיק בין הרעות לטוב, "הָרְעוֹת וְהַטּוֹב" ואילו היה המשפט נסוב על שניהם היה צריך ליתן מרכא כמו "לֹא צָנָה"

עין מהרש"א פסחים נ ע"א, אור החיים שמות ו:ב ד"ה "ודבר אלקים"